

Undervisning om flyktingar med Muminberättelserna

Världen känns ovanligt dystert just nu – fler människor än någonsin har tvingats lämna sina hem på grund av krig, konflikter och förföljelse, nya kriser uppstår och de gamla tycks aldrig ta slut. Hur kan vi kommunicera med unga människor om en osäker framtid utan att förlora hoppet?

Tove Jansson, konstnären, författaren och skaparen av Mumintrollen, skrev en betydande del av sina verk under andra världskriget. Krigets skugga är påtaglig i många av berättelserna om Muminfamiljen, deras vänner och äventyr.

Ur den psykologiska påverkan och existentialismen från en annalkande katastrof till att tvingas fly från naturkatastrofer, fortsätter muminberättelser att vara relevant och lyfta fram vikten av medmänsklighet och solidaritet i en värld som inte alltid är lätt eller begriplig för Mumintrollen. Muminfamiljen – där dörren till Muminhuset alltid är öppen, där man alltid står redo att bjuda in främlingar till en pannkaksfest – **påminner oss om att vara nyfikna, snälla och modiga i tider av motgångar och rädsla.**

Världen har alltid varit utmanande, men idag lever vi i en tid där vår rädsla utnyttjas. Och vi menar att man inte kan möta rädsla med enbart fakta. Känslor är kraftfulla, både negativa och starka. Genom konst, kultur och känslor kan vi möta rädsla och få människor att agera för vår värld och för varandra.

Det här läromaterialet är avsett att hjälpa dig att undervisa om världen med empati och skapa ett mumin- motgift bestående av hopp i en värld som kan verka allt mer fientlig och full av orättvisor och konflikter.

Så här använder du den här verktygslådan

Detta material kombinerar kritiskt tänkande och forskning med kreativa övningar, avsedda att främja **en känsla av inflytande och empati** bland gymnasieelever. Det ger dem möjlighet att **reflektera över sin egen roll** som globala medborgare och **fundera på vilka åtgärder de kan vidta** för att få till stånd en meningsfull förändring.

Innan du börjar:

Vi uppmuntrar dig att först läsa [UNHCR:s vägledning för lärare om stress och trauma](#), särskilt om du har elever som själva, eller genom sin familj har upplevt att tvingats leva på flykt.

Förslag på lektioner:

- **Börja med att titta på UNHCR:s videor om terminologi** relaterad till tvångsförflyttningar och de tillhörande lektionsbladen. Här har vi samlat fakta och siffror från tillförlitliga källor för att öka förståelsen och kunskapen kring flyktingar, asyl och migration.
- **Bladet Aktivitetsguide** innehåller idéer för skrivande, forskning och diskussionsbaserade övningar för att föra det komplexa ämnet flyktingar, asyl och migration närmare vardagen för 15- till 18-åringar och för att få dem att agera. Aktiviteterna varierar i längd och kan integreras i många undervisningsmiljöer och på olika platser i och runt din skola.
- Genom att **läsa den första muminboken, Småtrollen och den stora översvämningen**, uppmuntras eleverna att placera berättelsen i kontexten av den tid då den skrevs under andra världskriget, samt den globala flyktingsituationen idag.
- Följande övningar i **kreativt skrivande** uppmuntrar eleverna att utforska och reflektera över sina upplevelser och känslor som frammanas av UNHCR:s övningar och Muminberättelsen.

För en kortare lektion:

- Vi rekommenderar att eleverna läser **den första Muminboken, Småtrollen och den stora översvämningen**, i sin egen tid före lektionen.
- Under lektionerna kan du **titta på UNHCR:s videor om terminologi** relaterad till tvångsförflyttning tillsammans med eleverna, svara på eventuella frågor och klargöra vanliga missuppfattningar med hjälp av det material som tillhandahålls.
- Fortsätt med de **kreativa skrivövningarna** och en gemensam stund för reflektion.

Klicka på
bilden för
videor!

Definitioner

Flyktingar

Flyktingar är människor som flyr konflikt eller förföljelse.

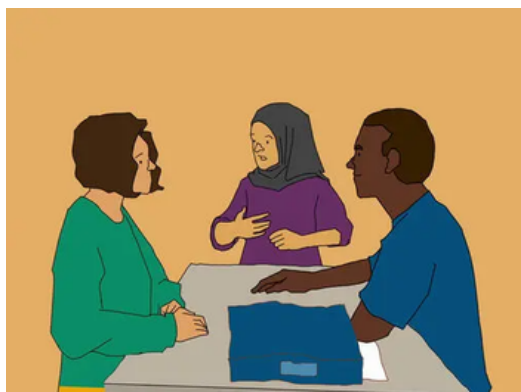
Migranter

Migranter är människor som flyttar från ett land till ett annat. Orsaken till flytten är inte nödvändigtvis kopplad till konflikt eller förföljelse.

Internflyktingar

Internflyktingar är människor som söker skydd inom sitt land.

Asylsökande

Asylsökande söker internationellt skydd från krig och förföljelse.

UNHCR
FN:s flyktingorgan

ÅLDER 15-18

Aktivitetsguide

Denna aktivitetsguide innehåller idéer och förslag på aktiviteter som kan utföras i klassrummet eller tillsammans med andra klasser, föräldrar och andra personer och organisationer för att främja ett välkomnande och inkluderande samhälle.

Det är viktigt att alla på skolan inkluderas. Utöver kunskapen nyanlända elever får i skolan bygger de även ett viktigt socialt nätverk och relationer till lokalsamhället, föräldrar, lärare, skolledningen och lokala organisationer.

INNAN DU BÖRJAR

Några ord om inkludering av flyktingar, asylsökande och migranter i lektionsplanering.

Innan du påbörjar någon aktivitet som handlar om flyktingar, asyl, nationalitet och migranter är det viktigt att tänka på eleverna i klassen. Är någon av eleverna själv flykting, asylsökande eller statslös? I så fall, fundera på att prata med dem och deras föräldrar beroende på hur gammal eleven är.

Inkludera om möjligt idéer och förslag från föräldrarna och barnen under undervisningen. Om eleven och föräldrarna uttryckligen har sagt att de är intresserade av att prata om dessa ämnen och svara på frågor kan du hänvisa andra elever till dem.

Statslösa personer är inte medborgare i något land. Statslöshet kan förekomma i många olika sammanhang.

I vissa länder erkänns inte vissa etniska eller religiösa grupper som medborgare enligt landets nationella lagstiftning. En del barn föds utanför landet där föräldrarna är medborgare och kan inte få medborgarskap från varken föräldrarnas land eller landet de fötts i. Flera länder i världen har lagar som inte tillåter att moderns medborgarskap överförs till barnen.

Det kan vara svårt för statslösa personer att få tillgång till grundläggande rättigheter som utbildning, sjukvård, arbete och rörelsefrihet. Utan tillgång till detta upplever de ofta hinder och besvikelse.

Var vaksam när du använder ord som "land" och "nationalitet" om du har statslösa barn i klassen. Du kan istället använda ord som "ditt hem" eller "din kultur".

UNDERVISNINGSAKTIVITETER

Här hittar du aktiviteter som du kan genomföra med din klass för att eleverna ska omsätta sin kunskap om flyktingar i praktiken.

MÅL FÖR UNDERVISNINGEN

Förstå hur information kan presenteras på olika sätt och hur vilseledande och felaktig information ibland används i media (inkl sociala medier). Främja kritiskt tänkande.

Fakta, fiktion och något mittemellan?

Steg 1: Dela upp eleverna i små grupper. Välj en konflikt som har lett till att personer tvingats fly eller blivit statslösa som nämns i dagstidningar nu. Be eleverna att, i grupp, välja en nyhetskälla och sedan undersöka konflikten ur det perspektivet.

Steg 2: Grupperna ska sätta ihop en mapp med förslag, fakta, antal flyktingar eller statslösa personer och annan information ur den valda källans perspektiv.

Steg 3: Organisera samtalet genom att ge varje grupp tre minuter att presentera hur de förstår konflikten och ge varje grupp extra tid för att ställa frågor till de andra grupperna.

Steg 4: Efter varje omgång, be alla grupper att gå tillbaka och ta reda på så mycket de kan om hur deras källa hittade sin information.

Steg 5: I nästa omgång ska hela gruppen fortsätta diskussionen om källornas trovärdighet. Varje grupp kan skriva och reflektera över vad de har lärt sig om att söka efter fakta, läsa artiklar och förstå omvärlden från denna övning.

Förslag för att runda av aktiviteten

– inkludera att det finns källor som är mer trovärdiga än andra och varför. En hänvisning [informationswebbplats \[data2.unhcr.org/en/situations\]\(https://data2.unhcr.org/en/situations\)](https://data2.unhcr.org/en/situations) och annan statistik från UNHCR kan vara användbar för att förstå att UNHCR sammanställer fakta över flyktingsituationer i världen och är involverade i att registrera flyktingar.

MÅL FÖR UNDERVISNINGEN

Lära sig hur man arbetar tillsammans och förstå att allas bidrag är viktiga.

Påbörja en gemensam kreativ aktivitet på temat flyktingar eller statslöshet och dela sedan slutprodukten med andra.

Om det finns möjlighet att samarbeta med en organisation som arbetar med flyktingar eller statslösa människor, eller med flyktingar och statslösa personer själva, kan det vara en fördel.

Organisationer som drivs av eller jobbar med flyktingar kan bjudas in till det slutliga eventet och erbjudas en möjlighet att tala.

Exempel 1: Skapa och arrangera en utställning

Exempel 2: Dansuppvisning eller pjäs

Exempel 3: Diktuppläsning

Exempel 4: Skriva en sagobok

Förslag för att runda av aktiviteten –

“Detta har varit en fantastisk aktivitet och alla har bidragit. Det är ett värdefullt sätt för oss att få lära oss hur viktiga allas bidrag är.”

MÅL FÖR UNDERVISNINGEN

Ge barn och familjer en möjlighet att lära sig att vara tillsammans i ett samhälle.

Anordna en välkomstkväll eller en månatlig frukost för nyanlända i skolan med aktiviteter som ger hela gruppen möjlighet att interagera med varandra.

Elever kan laga maträtter från sina länder och göra en presentation om hur skolan fungerar.

MÅL FÖR UNDERVISNINGEN

Förstå den ekonomiska situationen för asylsökande.

Steg 1: Be eleverna att dela upp sig i grupper och ta reda på hur mycket ekonomiskt stöd asylsökande kan få medan de väntar på svar på sin asylansökan.

Steg 2: Gör en utflykt till en närliggande mataffär för att se hur långt pengarna skulle räcka. Kom ihåg att många flyktingar använder sina mobiltelefoner för att hålla kontakt med sin familj och ha koll på vad som händer i omvärlden. Därför ska pengar för telefonsamtal (eller data) räknas med i budgeten.

Steg 3: Fundera på hur annat materiellt eller ekonomiskt stöd skulle kunna hjälpa en familj med barn i skolåldern och ta reda på om det finns. Räcker deras ekonomiska stöd till vinterkläder och är kläderna tillräckliga?

Steg 4: Fråga därefter eleverna vad de känner och om de har några idéer till projekt eller aktiviteter för att påverka situationen. Detta kan bland annat vara att ordna insamlingar, skänka mobildata, skriva till politiker eller erbjuda tjänster eller hjälp till grupper.

MÅL FÖR UNDERVISNINGEN

Förstå hur vi som individer kan påverka samhället och andra människors liv.

Ta fram några artiklar att dela med eleverna och be dem att kolla närmare på lokala medier, grupper i lokalsamhället, boenden för asylsökande och organisationer som hjälper flyktingar och statslösa. Finns det några andra ställen där flyktingar eller statslösa personer kan få hjälp enligt lagstiftning eller i praktiken?

Om eleverna är engagerade i frågan kan du undersöka om de kan skriva brev till lokalpolitiker eller rikspolitiker för att fråga efter fler åtgärder.

Förslag för att runda av aktiviteten –

bör inkludera en möjlighet för eleverna att fundera på andra sätt som de skulle kunna påverka sitt samhälle. Det bör även inkludera en reflektion över hur det skulle vara att leva i ett samhälle där man kanske inte kan delta i vardagliga aktiviteter, eller hur det skulle vara att inte erkännas som medborgare i samhället och därför inte få delta i dessa aktiviteter (som det ofta är för statslösa personer).

MÅL FÖR UNDERVISNINGEN

Förstå hur livet kan vara för en statslös person eller migrant som kanske saknar uppehållstillstånd i landet.

Steg 1: Eleverna delas in i grupper och ringer eller söker efter information på nätet om hur man blir medlem eller deltar i ett antal olika aktiviteter i olika föreningar, organisationer och mötesplatser.

Steg 2: Eleverna kan bland annat kontakta ett lokalt bibliotek om att skaffa lånekort, kontakta en bank för att öppna ett konto, försöka bli medlem i den lokala simhallen eller idrottsföreningen eller kontakta en annan skola för att ta reda på vad som behövs för att söka in. Eleverna kan undersöka hur man får vård på en vårdcentral, hur man bokar en resa på ett resecentrum, hur man deltar i kommunval, med mera. Eleverna kan gemensamt bolla idéer om möjliga föreningar och organisationer innan de börjar nå ut.

Steg 3: Eleverna ska sedan göra en lista över vilka dokument som krävs för att bli medlem eller få delta i olika aktiviteter eller föreningar. De ska ta reda på om statslösa personer eller migranter utan uppehållstillstånd skulle ha möjlighet att göra detta.

Nedan finns förslag på några frågor för att få eleverna att reflektera:

1. "Vem kan få ett födelsebevis?"
2. "Vem kan få ett pass?"
3. "Hur kan något av dessa dokument bidra till att få tillgång till de aktiviteter och möjligheter vi pratar om?"

Steg 4: Påbörja ett samtal och låt eleverna fundera över hur de skulle kunna hjälpa statslösa barn eller migranter utan uppehållstillstånd att få tillgång till dessa aktiviteter och platser.

Förslag för att runda av aktiviteten – *"Att sakna rätt dokument och att vara statslös är en komplex situation som kan påverka många aspekter av ens liv. Några aspekter har vi nämnt här."*

MÅL FÖR UNDERVISNINGEN

Öka förståelsen för situationen för flyktingar i mitt land.

Kolla först om någon av föräldrarna till eleverna i klassen är flyktingar.

Scenario 1: Om så är fallet kan du fråga dem om de skulle vilja dela med sig av sina upplevelser av hur det är att vara flykting eller hur deras liv såg ut innan flykten.

Scenario 2: Alternativt, kontakta en organisation i kommunen som hjälper flyktingar och fråga om det finns någon personal eller någon annan med flyktingbakgrund som skulle kunna besöka klassen.

Bjud in en talare med flyktingbakgrund!

Uppmuntra eleverna att ställa många frågor.

Be eleverna att fråga hur de som klass skulle kunna hjälpa till och utforma sedan ett projekt som bygger på det de hört från talaren.

Förslag för att runda av aktiviteten –

inkludera en möjlighet för eleverna att fundera på andra sätt som de skulle kunna påverka sitt samhälle. Inkludera en reflektion över hur det skulle vara att leva i ett samhälle där man kanske inte kan delta i vardagliga aktiviteter, eller hur det skulle vara att inte erkännas som medborgare i samhället och därför inte få delta i dessa aktiviteter (som det ofta är för statslösa personer).

Hitta mer material på: unhcr.org/teaching-about-refugees

Detta undervisningsmaterial har utvecklats av Mialy Dermish med bidrag från Laetitia Lemaistre, Inge Sturkenboom och Lauren Malesky.

© 2023 UNHCR

Bästa lärare,

Välkommen att delta i firandet av Mumin 80 år tillsammans med din klass, och tack för att du ger mumintrollen och de värderingar de lever efter till unga världsmedborgare.

Det här materialet är utvecklat för skolor, för att gå djupare in i den första muminberättelsen *Småtrollen och den stora översvämningen*, och arbeta kring berättelsens teman; mod, solidaritet, hopp och känslan av tillhörighet.

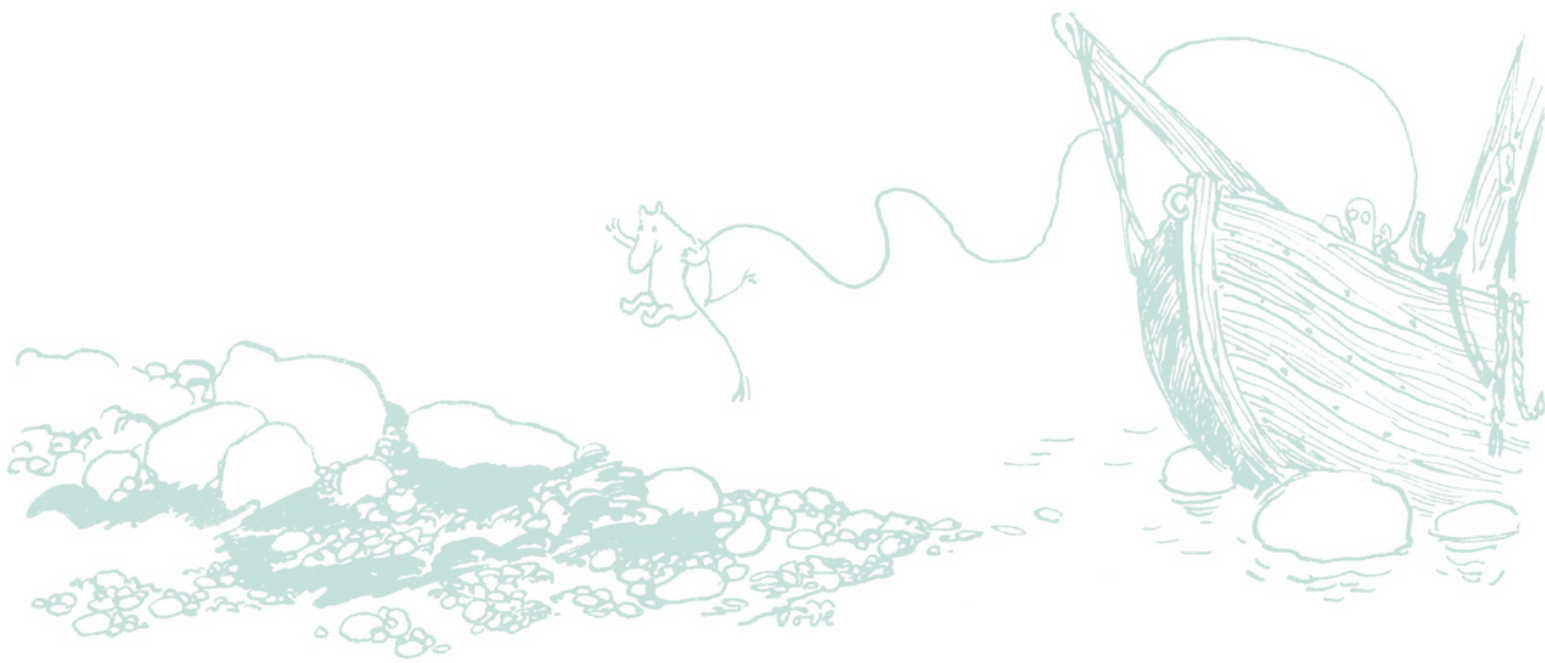
I arbetet med materialet behövs även boken. *Småtrollen och den stora översvämningen* är en illustrerad kapitelbok på 46 sidor.

För de yngre eleverna tar läsningen och diskussionen cirka fem sessioner à 20-30 minuter, beroende på hur långa diskussionerna är. Ni kan göra flera sessioner i rad om det passar er bättre.

Läsningen och skrivövningarna för de äldre eleverna kan organiseras på det sätt som du som lärare tycker passar bäst för din grupp.

Materialet lämpar sig väl för följande klasser och teman:

- Konst
- Litteratur
- Miljö
- Samhällslära

Bakgrund

Tove Jansson, skapare av muminberättelserna och mycket mer

Tove Jansson (1914-2001) var en finsk författare och konstnär vars illustrerade böcker för barn och skönlitteratur för vuxna har blivit älskade över hela världen. Hon är mest känd som skapare av muminberättelserna - och de efterföljande serierna och bilderböckerna om mumintrollen - och för *Sommarboken*, en roman som allmänt anses vara en klassiker inom nordisk skönlitteratur. Hon var framstående i många olika litterära och konstnärliga former och blev tidigt känd som en lovande ung målare och serietecknare, och senare som författare till romaner och noveller, dikter och pjäser för radio och teater.

Under 1960-talet byggde Tove Jansson tillsammans med sin partner Tuulikki Pietilä och vännen Pentti Eistola en rad dioramor som föreställde olika scener ur muminberättelserna. Mest känt av dessa är ett stort muminhus. Dessa modeller förkroppsligar den anda av lek och livslång kreativitet som är kännetecknande för Tove Janssons liv och arbete.

Om du är intresserad av att lära dig mer om Tove Janssons arbete och liv är du välkommen att besöka tovejansson.com.

Den första muminberättelsen och jubileet

Tove Jansson skrev den första muminberättelsen, *Småtrollen och den stora översvämningen*, under andra världskriget för att trösta sig själv under mörka tider. Hon gjorde det genom att skapa en värld byggd på inkludering och äventyr. Det är en berättelse om oroliga tider och en splittrad familj. Det är också en berättelse om hopp, en berättelse om vikten av att höra till och att ha en trygg plats att kalla sitt hem.

Berättelsen följer Muminmamman och Mumintrollet som letar efter den försvunna Muminpappan och ett nytt hem. De stöter på otaliga faror och möter andra varelser på flykt från den stigande översvämningen. När de slutligen återförenas med Muminpappan hittar de också huset han byggt, högt som ett träd, elegant och blåmålat – Muminhuset.

År 2025 firar vi 80 år av muminberättelser. Det centrala temat för jubileumsåret är Muminhuset och vad det står för – en känsla av tillhörighet, en plats där dörren alltid är öppen.

Muminhuset står som en fyr mitt i Mumindalen, en plats för and rum och fest. En plats där man kan vara sig själv.

Muminhuset erbjuder skydd, tröst och trygghet för alla som behöver. Tack vare denna trygga punkt är det möjligt för mumintrollen och deras utvidgade familj att modigt våga sig ut i världen på alla sina äventyr, att våga ta risker och att vara fria och trygga i vetskapen om att de vid slutet av resan har en plats att återvända till. En plats som de kan kalla hem, en plats där de alltid är välkomna. Dörren är alltid öppen.

“Mumintrollets pappa och mamma tog emot alla deras bekantskaper lika lugnt, de flyttade bara in nya sängar och gjorde matbordet större. Så hade muminhuset blivit ett vim melhus där man gjorde vad som föll en in och sällan bekymrade sig för morgondagen.”

- Trollkarlens hatt

Material för äldre elever

Att skriva kan vara ett tryggt sätt att ge utlopp för erfarenheter, känslor, minnen och idéer samt att kunna bevara dem. Skrivandet främjar vår förmåga att förklara och förfina våra idéer för andra och för oss själva. Skrivandet ger oss möjlighet att förstå våra liv.

Läs *Småtrollen och den stora översvämningen* högt i klassen eller enskilt. Uppdelat i givna avsnitt eller var och en i sin egen takt.

Bakgrund för eleverna

Tove Janssons ord om att skriva *Småtrollen och den stora översvämningen*:

“Det var krigsvintern 1939. Ens arbete stod stilla; det kändes totalt onödigt att försöka göra bilder. Kanske var det begripligt att jag plötsligt fick lust att skriva ner någonting som skulle börja med ”Det var en gång”. Fortsättningen måste ju bli en saga, det var ofrånkomligt, men jag ursäktade mig genom att undvika prinsar, prinsessor och små barn, och valde i stället min arga signaturfigur från skämtteckningarna och kallade honom mumintrollet.”

*) Tove Janssons satiriska serier publicerades i den finländska politiska tidskriften Garm.

Skrivövningar

Välj en eller flera av följande skrivövningar, inspirerade av teman i *Småtrollen och den stora översvämningen*:

Skriv en berättelse om ett äventyr med ett lyckligt slut

- Vad är utmaningen i berättelsen
- Varför behöver karaktärerna i din berättelse ge sig ut på uppdrag?
- Vilka problem möter de på vägen
- Hur hittar de en lösning på problemen och vad gör att berättelsen slutar lyckligt?

Skriv en essä om solidaritet

I *Småtrollen och den stora översvämningen* ser vi solidaritet i hur Mumintrollet och Muminmamman längs vägen hjälper andra och får hjälp av andra. Solidaritet handlar om att stödja, dela med sig, hjälpa och visa empati. Varför är dessa värderingar viktiga i världen idag?

Skriv en dikt om mod

- Om en tid då du var modig.
- Om någon annan som visade mod.
- Om vad mod betyder för dig.
- Eller något annat som du vill beskriva i en dikt om mod.

Skriv en uppsats om familj

Traditionellt sett har 'familj' varit ett ganska snävt begrepp, men idag talar vi inte bara om kärnfamiljer utan även om storfamiljer, valda familjer, bonusfamiljer etc. I Mumindalen har familj alltid varit ett flexibelt begrepp, där vänner blir familj och dörren är alltid öppen.

Vad gör en grupp till en familj?
Vilka är medlemmar i en familj?
Hur skapas familjer?